

PÄTNÁST ROKOV S MEDZINÁRODNOU KONFERENCIOU „RIEŠENIE KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ V ŠPECIFICKOM PROSTREDÍ“

Ladislav Šimák ^{*)}

ABSTRAKT

V článku je popísaná história medzinárodnej vedeckej konferencie „Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí“. Je v ňom vyzdvihnutý význam konferencie pre spoločenskú prax a vplyv na budovanie efektívneho systému krízového riadenia. Článok uvádza rad kvantitatívnych ukazovateľov, ktoré charakterizujú konferenciu. Stanovuje ciele do budúcnosti.

Kľúčové slová: krízový manažment, bezpečnosť, krízové javy, verejná správa

ABSTRACT

The paper presents history of the international scientific conference "Solution of crisis situations in specific environment". It emphasises the conference importance for the society practice and influence on building crisis management effective system. The paper indicates number of qualitative indicators characterizing the conference. It presents the objectives for the future.

Key words: crisis management, security, crisis events, public administration

1 ÚVOD

Uplynulo už viac než štrnásť rokov od 25. januára 1996, kedy sa na vtedajšej Vojenskej fakulte Vysokej školy dopravy a spojov v Žiline uskutočnil odborný seminár pod názvom *Riadenie v krízových situáciách*. Seminár sa konal len tri roky po vzniku samostatnej Slovenskej republiky, kedy sa postupne prispôbovala štruktúra verejnej správy potrebám nového štátneho útvaru, menili sa strategické ciele a medzinárodno-politické smerovanie spoločnosti, komplexne sa utváralo nové právne

^{*)} Ladislav Šimák, prof., Ing., PhD., Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, Ul. 1. mája 32, 010 26 Žilina, telefón: +421 41 513 6600, 6700, fax: +421 41 513 6620, e-mail: ladislav.simak@fsi.uniza.sk

prostredie, hospodárstvo si len postupne zvykalo na trhové mechanizmy a v neposlednom rade sa menil aj bezpečnostný systém štátu. V týchto podmienkach bolo nevyhnutné prehodnotiť aj systém prípravy odborníkov pre ozbrojené sily a stanoviť optimálny model vojenského školstva.

Tieto skutočnosti sa zásadným spôsobom dotkli aj vtedajšej Vojenskej fakulte Vysokej školy dopravy a spojov v Žiline. Nastal čas vykonať zásadné zmeny v smerovaní, reálnom živote a činnosti tejto viac ako štyridsaťpäťročnej vojenskej vysokoškolskej vzdelávacej inštitúcie. Zásadné zmeny v spoločenskom prostredí sa odrazili zmenou spoločenskej objednávky na prípravu vojenských odborníkov na úseku vojenskej dopravy a vojenského dopravného staviteľstva. Fakulta, ak chcela prežiť, musela sa prispôbiť novým podmienkam. Aj keď existovalo viacero variantov ako zmenu uskutočniť, vtedajšie vedenie Žilinskej univerzity i fakulty sa jednoznačne priklonilo k civilnému variantu.

Transformáciu fakulty sme uskutočňovali spoločne s celou meniacou sa spoločnosťou. Na počiatku bolo nevyhnutné prijať značnú mieru rizika a uskutočniť zásadne rozhodnutia. Mali sme podporu Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SR, Ministerstva školstva SR, Veliteľstva železničného vojska, ale hlavne vedenia Žilinskej univerzity. Celý rad pozitívnych skutočností umožnil fakulte nový začiatok, ktorý chcela jednoznačne využiť. Zmena, ktorú bolo potrebné uskutočniť, nebola jednoduchá. Chceli sme pripravovať odborníkov pre potreby obrany štátu, ochrany osôb, majetku a životného prostredia, vnútornú bezpečnosť a poriadok v štáte v študijnom odbore, ktorý bol pracovne nazvaný špeciálny manažment v súlade s odporúčaním 10. schôdze ROŠ z 8.9.1995.

2 PRÍPRAVA PRVEJ KONFERENCIE NA ÚSEKU KRÍZOVÉHO RIADENIA

Snaha o vytvorenie optimálnych študijných programov v novom študijnom odbore, s ktorým na Slovensku neboli prakticky žiadne skúsenosti, vyústila do potreby konfrontácie názoru pedagógov z Vojenskej fakulty s kolegami z iných vysokých škôl, ale aj s odborníkmi z praxe na úseku krízového riadenia. Preto bol zorganizovaný odborný seminár s medzinárodnou účasťou, ktorý si stanovil dva základné ciele:

- analyzovať a usporiadať základné informácie o organizácii a plnení úloh na úseku krízového riadenia vo verejnej správe a v hospodárskych organizáciách,
- posúdiť potrebu vysokoškolského vzdelávania odborníkov na úseku krízového riadenia v inštitúciách verejnej správy a vo vybraných podnikateľských subjektoch a stanoviť požiadavky na ich profesionálne vedomosti a zručnosti.

Odborného seminára sa zúčastnilo viac než 50 účastníkov zo Slovenska a z Českej republiky. Väčšina bola oslovená a požiadaná o vystúpenie, v ktorom mali vyjadriť názor na nový študijný program. Na odbornom seminári bolo 14 vystúpení, z toho 3 zo zahraničia, ku ktorým sa rozvinula aj široká diskusia. Okrem iného vystúpil prof. Repka z Fakulty ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, ktorý predstavil ich študijný program na prípravu krízových manažérov pre podnikateľské subjekty. Skúsenosti z obdobných snáh o vytvorenie študijných programov pre krízových manažérov

v Českej republike predstavili doc. Pavlíček z Univerzity Pardubice a Ing. Kopecký z Vysokiej školy ekonomickej v Prahe. K uvedenej problematike sa vyjadrilo aj niekoľko zástupcov ústredných orgánov štátnej správy pôsobiach na pracovných pozíciách krízových manažérov. Rad pripomienok a odporúčaní smeroval k úprave a dopracovaniu profilu absolventa študijného odboru špeciálny manažment, ako aj k štruktúre študijného plánu a obsahu profilových predmetov. Podstatná časť uvedených odporúčaní bola zapracovaná do ďalších variantov študijného plánu a postupne boli uplatnené aj vo výučbe študentov na fakulte.

Z odborného seminára *Riadenie v krízových situáciách* boli prijaté tieto závery:

- pokračovať v príprave vysokoškolského štúdia v študijnom odbore špeciálny manažment v súlade s potrebami systému obrany, ochrana a vnútornej bezpečnosti SR a jej občanov na VF VŠDS v Žiline v súlade s odporúčaním rady obrany štátu,
- pripraviť a v akademickom roku 1996/97 otvoriť účelový kurz v študijnom odbore špeciálny semester v trvaní 2 až 4 semestre,
- na odbore krízového manažmentu MH SR spracovať analýzu potreby vysokoškolsky vzdelaných odborníkov pôsobiach na úseku hospodárskej mobilizácie,
- pripraviť a uskutočniť ďalší odborný seminár pre odborníkov na úseku krízového riadenia zameraný na riešenie krízových javov a prípravu odborníkov pre inštitúcie krízového manažmentu.

Ako ukázali nasledujúce roky, uvedené ciele sa stali štartovacím priestorom pre ďalšiu transformáciu fakulty. V priebehu uplynulých skoro pätnástich rokov sa fakulte podarilo získať jednoznačnú pozíciu na vysokoškolskom vzdelávacom trhu Slovenska a v odborných kruhoch si fakulta vytvorila veľmi dobré meno nielen doma, ale aj v stredoeurópskom regióne. Pracovný názov študijného programu Špeciálny manažment sa po dlhých diskusiách zmenil na Občiansku bezpečnosť. Tento sa podarilo akreditovať ešte v roku 1996, pričom akreditačné oprávnenie bolo ministerkou školstva podpísané 29. októbra 1996.

Z pôvodne akreditovaného študijného odboru Občianska bezpečnosť sa oddelila špecializácia Požiarna ochrana a neskôr aj Bezpečnostný manažment. Postupne sa podarilo akreditovať štyri študijné programy vo všetkých troch stupňoch vysokoškolského vzdelávania. V nadväznosti na nový zákon o vysokých školách boli v roku 2002 vypracované akreditačné spisy na akreditáciu študijných programov Krízový manažment, Bezpečnostný manažment, Záchranné služby a Doprava v krízových situáciách. Jednotlivé študijné programy boli postupne akreditované pre prvý, druhý i tretí stupeň vysokoškolského štúdia a neskôr v nich získala fakulta aj právo uskutočňovať habilitačné a inauguračné konania. Tento stav trvá i v súčasnosti, keď fakulta spoločne s celou Žilinskou univerzitou ukončila proces komplexnej akreditácie a 16. septembra 2009 jej boli priznané spomínané práva.

3 ĎALŠÍ PRIEBEH PRÍPRAVY A USKUTOČŇOVANIA VEDECKÝCH KONFERENCIÍ RIEŠENIE KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ V ŠPECIFICKOM PROSTREDÍ

21. a 22. januára 1997 sa uskutočnila 2. vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou pod názvom *Riadenie v krízových situáciách*, čím sme splnili jeden zo záverov odborného seminára, ktorý pokladáme za pilotný ročník našej konferencie. V plenárnej časti a v troch sekciách, ktoré sa zaoberali problematikou hospodárskej mobilizácie a jej vplyvom na riešenie krízových situácií, riadením v krízových situáciách a technológiami likvidácie kríz, spoločensko-vednými problémami vzniku krízových situácií a ich vplyvom na konanie človeka bolo prednesených celkom 51 príspevkov, z toho 17 zo zahraničia.

V rámci rokovania konferencie sa sústredila pozornosť hlavne na problematiku analýzy vzniku krízových javov a na navrhovanie účinných preventívnych opatrení, ako aj na hľadanie efektívnych technológií riešenia kríz a odstraňovania ich následkov. Významná časť diskusie bola venovaná aj stavu právneho prostredia na úseku krízového riadenia a opatreniam, ktoré je potrebné vykonať, aby boli dopracované a v Národnej rade SR schválené chýbajúce zákony, ako aj kompetentnými rezortmi rozpracované a vydané vykonávacie predpisy nižšej právnej sily. Niektorí odborníci z ústredných orgánov štátnej správy sa zaoberali aj otázkami jednoznačnejšieho stanovenia kompetencií a úloh krízového manažmentu v štátnej správe, samospráve, ale aj vo výrobnej sfére. Bol tiež analyzovaný systém prípravy odborníkov krízového manažmentu všeobecne a hlavne na vysokých školách, s dôrazom na SPU v Nitre a na ŽU v Žiline a rad ďalších otázok.

Medzi základné závery je možné počítať:

- potvrdenie správnosti otvorenia nového študijného odboru Občianska bezpečnosť a jeho výučby na dvoch vysokých školách v externej forme, pričom v ďalšom akademickom roku sa predpokladá otvoriť aj dennú formu štúdia,
- potvrdenie potreby dopracovania radu nových právnych noriem na úseku krízového riadenia, ktoré by podstatným spôsobom skvalitnili celý systém krízového riadenia a umožnili prehľadniť a zvýšiť univerzálnosť jednotlivých činností inštitúcií krízového manažmentu,
- potrebu spracovania a prijatia jednotnej terminológie krízového manažmentu,
- potrebu vytvorenia integrovaného záchranného systému na skvalitnenie a komplexne zabezpečenie pomoci človeku v núdzi,
- názor, že je potrebné organizovať takúto konferenciu každý rok v trvaní dvoch dní, ale v mesiaci máj alebo jún.

V ďalšom roku sa teda konferencia uskutočnila až 19. a 20. mája a zmenil sa aj jej názov. V snahe zdôrazniť rad špecifických otázok, ktoré súvisia s riešením krízových situácií vo verejnej správe, v podnikateľských subjektoch, ako aj vo výkonných zložkách bezpečnostného systému štátu sme konferenciu nazvali *Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí*. Tento názov je s konferenciou spojený dodnes.

Konferencia mala plenárnu časť a tri sekcie, ktoré sa v danom roku zamerali na problematiku životného prostredia, na otázky ekonomiky a v neposlednom rade na riešenie otázok obrany, ochrany a vnútornej bezpečnosti. Celkom bolo prednesených

74 príspevkov, ktoré boli po prvýkrát uverejnené v dvojdielnom zborníku. Dôraz bol kladený na analyzovanie príčin vzniku krízových javov vo vybranom špecifickom prostredí, hľadanie optimálnych a účinných preventívnych opatrení, ako aj na technológie riešenia krízových javov.

O tohto roku katedra krízového manažmentu každoročne zabezpečuje prípravu a organizáciu tejto medzinárodnej vedeckej konferencie, ako jednej z vrcholových akcií fakulty“. V roku 2009 sa uskutočnil už jej 14. ročník a dnes sa stretávame na jubilejnom 15. ročníku. Sekcie sa v priebehu rokov menili a upresňovali, niektoré sa objavili len raz a zanikli.

V posledných rokoch sú organizované hlavne tieto sekcie:

- všeobecné zásady krízového riadenia,
- bezpečnostný manažment – ochrana osôb a majetku,
- riadenie rizík a riešenie kríz v hospodárskom prostredí,
- ľudský činiteľ v krízovom riadení,
- doprava v krízových situáciách,
- ochrana pred požiarmi a záchranné služby (táto sekcia sa organizovala v minulosti, dnes predstavuje sprievodnú akciu konferencie a má charakter samostatnej akcie).

Cieľom konferencie býva výmena teoretických poznatkov získaných z výskumnej činnosti a praktických skúseností z krízového riadenia vo verejnej správe i v podnikateľských subjektoch, z problematiky ochrany osôb a majetku a z úlohy ľudského činiteľa v riešení krízových javov. Konferencia vytvára širokú platformu na diskusiu o možných dopadoch hospodárskej krízy na súčasnú spoločnosť, s dôrazom na členské krajiny EÚ ako aj o metódach a nástrojoch ich minimalizovania.

Časom sa vyprofiloval aj rad základných otázok, ktorými sa konferencia zaoberá. Medzi základné z nich patrí:

- analýza aktuálnych bezpečnostných rizík v súčasnej spoločnosti,
- krízové riadenie a jeho význam pre spoločnosť,
- problematika krízového riadenia v štátnej správe a samospráve,
- špecifiká krízového plánovania,
- aktuálne otázky budovania bezpečnostného systému SR,
- posudzovanie rizík v spoločenskej praxi,
- skúsenosti a závery z riešenia konkrétnych krízových javov,
- činnosť integrovaného záchranného systému,
- osobitosti bezpečnostného manažmentu,
- trvalo udržateľný rozvoj v občianskej spoločnosti,
- riziká narušenia bezpečnosti osôb, majetku a životného prostredia spoločnosti,
- technické prostriedky ochrany obyvateľstva a majetku,
- integrované bezpečnostné systémy,
- globalizačné procesy a ich vplyv na vývoj hospodárstva SR,
- riadenie rizík a udržiavanie výkonnosti a konkurencieschopností podnikov,
- aktuálne riziká surovínovej nedostatočnosti,
- dopady hospodárskej krízy na slovenské podniky,
- aktuálne problémy slovenského podnikateľského prostredia,

- krízové riadenie dopravy v národnej a nadnárodnej úrovni,
- dopravné zabezpečenie krízových situácií,
- dopravná infraštruktúra ako významná súčasť kritickej infraštruktúry,
- dopravná logistika v krízových situáciách,
- manažment rizík v doprave,
- bezpečnosť prepravy nebezpečných látok a predmetov,
- osobnosť krízového manažéra z pohľadu sociálno-humanitných vied,
- obsah, formy a metódy vzdelávania krízových manažérov,
- výcvik krízového manažéra s dôrazom na tréning senzitivity, psychickej odolnosti, aktívneho sociálneho učenia, autogénnej relaxácie a pod.,
- vplyvy krízových javov na správanie sa jednotlivcov, organizovaných i neorganizovaných skupín,
- komunikácia v inštitúciách a procesoch krízového riadenia,
- sociálne riziká a sociálne krízy, možnosti ich predvídania, znižovania a eliminácie,
- etické otázky rozhodovania v krízových situáciách.

Na konferencii sa pravidelne stretávajú pracovníci verejnej správy, riadiaci pracovníci z podnikov, odborníci z oblasti krízového riadenia, pedagogickí a vedeckí pracovníci zo Slovenska, ale i zahraničia, aby sa vzájomne informovali o najnovších poznatkoch a trendoch vývoja posudzovanej problematiky. Pomer medzi účastníkmi z vysokých škôl a z praxe, či už z verejnej správy alebo z podnikateľských subjektov sa v jednotlivých rokoch menil, aj keď väčšinou prevažovali pracovníci zo škôl. Štátnu správu pravidelne zastupujú účastníci z MV SR, MH SR, MO SR a ďalších ministerstiev, z Úradu vlády SR, zo Správy ŠHR SR, ako aj z miestnej štátnej správy. Podnikateľské subjekty zastupujú zástupcovia firiem, ktoré sa zaoberajú ochranou osôb a majetku, ako aj dopravných podnikov a výrobcov rôznej bezpečnostnej techniky. Podstatná časť účastníkov konferencie chodí do Žiliny pravidelne. Termín konferencie je súčasťou ich pracovného kalendára.

Zborník z konferencie je mimoriadne cenený ako zdroj poznatkov a skúseností pre týchto pracovníkov, ale i pre študentov pri vypracovávaní, bakalárskych, diplomových a dizertačných prác. Počet príspevkov, ktoré boli prednesené na konferenciách postupne rástol, aj keď v niektorých rokoch sa objavili výkyvy. Výrazný rast bol zaznamenaný v roku 2002 a naopak pokles bol v roku 2003, prípadne v roku 2009. Podiel príspevkov od pracovníkov vysokých škôl bol podstatne vyšší, ako od účastníkov z praxe. Za celú dobu trvania konferencie predstavuje 82 %. Celkom bolo v zborníkoch uverejnených 1205 príspevkov, z toho bolo 750 zo Slovenska a 455 zahraničných. Najviac príspevkov bolo v zborníku uverejnených v roku 2007 (122 príspevkov) a najmenej v zborníku z prvého odborného seminára (14 príspevkov). Podobným spôsobom narastal aj počet strán zborníkov. Minimálny počet strán bol 103 v roku 1996 a maximum 854 v roku 2008. Špecifickým bol rok 2002, kedy zo 438 strán v roku 2001 stúpol na 801 a v ďalšom roku opäť poklesol na 571. Od roku 1998 bol zborník vydávaný v dvoch dieloch a v roku 2002, 2008 a 2009 boli vydané 3 diely zborníka. Približne 30 % príspevkov spracovali pracovníci FŠI.

Pätnásť rokov konferencie nie je možné oddeliť od pätnástich rokov vzdelávacej a vedecko-výskumnej činnosti fakulty. Za uplynulé obdobie prešla fakulta obdobím

zásadných zmien, ktoré ju transformovali z vojenskej vysokoškolskej vzdelávacej inštitúcie na civilnú fakultu. Z rozpočtovej podriadenosti Železničnému vojsku Ministerstva DPT SR, prešla fakulta do rezortu Ministerstva školstva SR a stala sa tak plnohodnotnou súčasťou Žilinskej univerzity, ale aj celého slovenského vzdelávacieho priestoru.

Počas desiatich rokov, čo fakulta pôsobí v rezorte Ministerstva školstva SR, sa jej podarilo vychovať viac ako 1000 inžinierov v dennej a externej forme štúdia, ktorí zastávajú dôležité pracovné pozície v systéme krízového riadenia, i v podnikateľskom prostredí. Naši študenti sa presadzujú v silnej konkurencii, získali rad rôznych ocenení a nestratili sa ani v zahraničí, kde v rámci mobilit študujú na univerzitách v rôznych európskych krajinách. Pozitívne môžeme hodnotiť aj vedecko-výskumnú činnosť fakulty. Od roku 2001, keď sme získali prvé grantové úlohy, máme na fakulte skoro jednu výskumnú úlohu na každého tvorivého pracovníka. V roku 2007 sa fakulte podarilo získať aj významné zahraničné projekty, vrátane prvých projektov riešených v rámci 7.RP EÚ.

4 ZÁVER

Napriek tomu, že pätnásť rokov je z pohľadu vysokej školy veľmi krátky čas, môžeme pôsobenie Fakulty špeciálneho inžinierstva ŽU v Žiline hodnotiť ako pozitívne a prínosné pre spoločnosť a hlavne pre bezpečnostnú komunitu Slovenska. Rovnakým spôsobom sa môžeme vyjadriť aj o našej konferencii, ktorá je nielen platformou na stretávanie sa odborníkov pôsobiacich na úseku krízového riadenia a výmenu poznatkov a informácií, ale prichádza aj s námetmi, ktoré sú postupne rozpracovávané a obohacujú základnú teóriu krízového manažmentu, podnecujú úpravy právneho prostredia a umožňujú tiež zdokonaľovať bezpečnostný systém SR.

Medzi základné prínosy, ktoré je možné vyzdvihnúť v tomto okamžiku a ktoré mali pozitívny vplyv na zvyšovanie úrovne bezpečnosti a zdokonaľovanie bezpečnostného systému na území SR patria:

- pripomienkovanie študijného plánu študijného odboru Občianska bezpečnosť a jeho dopracovanie, vrátane zapracovania požiadaviek praxe,
- posúdenie úplnosti a funkčnosti právneho prostredia na úseku krízového riadenia a sústredenie námetov na zmeny a dopracovanie,
- odporúčanie na spracovanie terminologického slovníka krízového riadenia, jeho spracovanie a schválenie vládou SR, ako aj priebežné dopracovávanie prostredníctvom terminologickej komisie,
- osobné stretnutia a poznávanie sa ľudí, ktorí pôsobia v rôznych riadiacich funkciách v systéme krízového manažmentu a zlepšovanie interpersonálnych vzťahov,
- vytvorenie širokej platformy pre výmenu názorov na aktuálne otázky krízového riadenia medzi zástupcami akademickej obce a praxe, ale aj medzi pracovníkmi rôznych úrovni riadenia,
- poskytnutie príkladu a podnet pre vznik obdobných konferencií na území SR, ale aj v zahraničí (konferencia bolo prvou v predmetnej oblasti vo východnej Európe),

- získavanie zdrojov pre skvalitňovanie výučby a rozširovanie teoretických základov odborných predmetov vyučovaných na fakulte a zdroj literatúry pre študentov i pedagógov (celkom 1205 príspevkov na 8142 stranách), ...

Literatúra:

Zborníky z vedeckých konferencií „Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí“, FŠI (VF) ŽU v Žiline, 1996 – 2009.

Výročná správa Fakulty špeciálneho inžinierstva ŽU v Žiline za rok 2009.

Právne normy na úseku krízového riadenia.